

XIII. A CSŐDBŰNCSELEKMÉNYEK

GULA JÓZSEF

- XIII.1. Szabályozástörténeti áttekintés
 - XIII.1.1. A bűnös bukás megjelenése a magyar jogban
 - XIII.1.2. A Csemegi-kódex és a hitelsértésről szóló 1932. évi IX. törvénycikk
 - XIII.1.3. A csődbüntett és a csődbűncselekmény az 1978. évi Btk.-ban
- XIII.2. A hatályos szabályozás bemutatása
- XIII.3. A hatályos szabályozás elemzése és értékelése
- XIII.4. De lege ferenda javaslatok
 - XIII.4.1. A csődbűncselekmények jogforrási helye, elhelyezésük a büntetőkódex rendszerében
 - XIII.4.2. A büntetendő cselekmények
 - XIII.4.3. Az objektív büntetethezőségi feltétel
 - XIII.4.4. A csődbűncselekmények alanyi köre
 - XIII.4.5. Bűnösségi kérdések, büntetési tételek
- XIII.5. Felhasznált irodalom

XIII.1. SZABÁLYOZÁSTÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

Az első magyar büntető törvénykönyv, *a büntettekről és vétségekről szóló 1878. évi V. törvénycikk* (Csemegi-kódex) hatálybalépését megelőzően is fellelhetők voltak jogrendszerünkben a csődbűncselekmények előzményei. Egységes büntetőtörvény hiányában külön jogszabályok, illetve – mai fogalmaink szerint – az ún. szaktörvények tartalmazták a büntető rendelkezéseket.

XIII.1.1. A BŰNÖS BUKÁS MEGJELENÉSE A MAGYAR JOGBAN

Hazánkban elsőként az *1807. évi XII. törvénycikk* rendelkezett *a csalárd bukások büntetéséről*. A büntetendővé nyilvánítás indoka – a törvénycikkből kitűnően – a jóhiszemű hitelezőknek a csalárd bukásból keletkező károsodásának megelőzése volt. A törvénycikk büntetés alá vonta a vagyonelejtés által elkövetett csalást, a hitele-

zők megkárosítására irányuló kereskedelmi ügyletek kötését, valamint a vagyon csökkenését maga után vonó nyilvánvaló pazarlást és költekező életmódot. Nem csupán a „*vagyonbukott*”, hanem bűntársai is, akik a vagyon eltitkolásának tényénél vagy más káros műveleténél tudva és szándékosan közreműködtek, tolvajként voltak büntethetők. A csalárd bukás büntetéséről rendelkező törvénycikk előírta azt is, hogy a vagyonbukott bukásának okait is igazolni tartozott.¹

Differenciáltabb szabályozást nyújtott a csődületről (*Concurs*) szóló 1840. évi XXII. törvénycikk, amely „a hamissággal párosult és a vétkes gondatlanságból eredt bukásról” is rendelkezett 124–131. §-aiban. A jogtudományban bűnös bukásnak tekintették az adósnak hamissággal vagy vétkességgel párosult tehetetlenségét hitelezői teljes kielégítésére.² Már ekkor általánosan elfogadott volt, hogy a vagyonbukás, amennyiben balesetkből, szerencsétlenségből ered, nem a büntető-, hanem a polgári jog, illetőleg törvénykezés köréhez tartozik. A büntetőhatalom csak ott léphet közbe, hol az adós e vagyoni állapotának (fizetési tehetetlenségének) valóságos vagy lehetséges fennforgásáról tudomással bírván szándékos vagy vétkes eljárása által a hitelezőit fenyegető kárt és hátrányokat még fokozta, s ezáltal egyszersmind a forgalombiztonság alapját képező közhitelt többé-kevésbé megrendítette.³ A *hamis bukás* az adósnak hitelezői megrövidítésére irányzott fizetési tehetetlenséggel párosult szándékos cselekményeit jelentette. A gyakorlat szerint nem volt szükséges, hogy a törvényben meghatározott csalárd cselekmények okozzák a közadós fizetési tehetetlenségét, elégséges volt az is, ha azzal a törvény szavai szerint *párosultak*. A hamis bukás alanya bárki lehetett, egyes törvényben megjelölt elkövetési magatartások vonatkozásában azonban csak a kereskedők, illetve gyárosok válhattak a bűncselekmény tettesévé. Maga a csődtörvény hatálya értelemszerű eltérésekkel ugyanis a természetes személyekre is kiterjedt. A *vétkes bukás* tettese azonban csak kereskedő lehetett.

XIII.1.2. A CSEMEGI-KÓDEX ÉS A HITELSÉRTÉSRŐL SZÓLÓ 1932. ÉVI IX. TÖRVÉNYCIKK

Csemegi Károly úgy foglalt állást, hogy helyesebb, ha e bűncselekmények is azon büntető törvénykönyvbe vannak foglalva, amely a büntetőjog általános elveit és rendelkezéseit megállapítja.⁴ A Csemegi-kódex ennek megfelelően önálló fejezetben rendelte büntetni a csalárd és vétkes bukást.⁵ A *csalárd bukás lényegét* akként

¹ 1807. évi XII. tc. 1. §: „Hogy a vagyonbukott, akár nemes, akár nem nemes legyen, bukásának okait is igazolni tartozzék, és ha rábizonyul a vagyonának eltitkolásával elkövetett csalás vagy az, hogy hitelezőinek kárára irányzott kereskedelmi műveletekkel vagy nyilvánvaló pazar és költekező életmódjával jelzalogilag terhelt birtokát szükségképen megfogyasztotta; bűntársaival együtt, kik a vagyon eltitkolásának tényénél, vagy más káros műveleténél tudva és szándékosan közreműködtek, mint tolvaj bünyfenyítő eljárás alá vétessék és vétkességéhez képest a törvény szigorja szerinti illendő büntetéssel fenytitessék.” <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=5037>

² PAULER (1870) 285. o.

³ KAUTZ (1873) 368. o.

⁴ *Csemegi Károly művei* (1904) 438. o.

⁵ Más nézet szerint a releváns bűncselekmények csődtörvényben való elhelyezését indokolhatja a célszerűség, mivel így a büntetőrendelkezések szemet szűrőan a csőd és csődön kívüli eljárással foglalkozó bíró,

fogalmazhatjuk meg, hogy az a törvényben meghatározott cselekményeknek a hitelezők megkárosítására irányuló célzattal történő elkövetése, mely magatartások a csődnyitásból eredőleg a hitelezők követelési jogát sértik vagy veszélyeztetik.⁶ A *csalárd és a vétkes bukás közötti elhatárolást* – a korábbi szabályozástól eltérően, amely a szándékos, illetve gondatlan elkövetés alapján vonta meg a hamis és a vétkes bukás közötti határvonalat – a Csemegi-kódexben elsősorban a célzat alapján tehetjük meg. A csalárd bukás csak a hitelezők megkárosítására irányuló célzattal volt elkövethető, a vétkes bukás megállapítására pedig e célzat hiányában is sor kerülhetett. A vétkes bukás azonban már nem csupán gondatlanul, hanem szándékosan is elkövethető bűncselekmény. Az elkövetési magatartások köre is részben eltérően nyert szabályozást. A Csemegi-kódex alapján a csalárd és a vétkes bukást bárki elkövethette⁷, egyes elkövetési magatartásokat azonban (például kereskedelmi könyvekkel kapcsolatos cselekmények, amelyek vezetésére csak a kereskedő volt kötelezve) kizárólag a kereskedők valósíthattak meg.⁸ Tekintettel arra, hogy a magyar büntetőjog alapvetően az *egyéni büntetőjogi felelősség* talaján állt, a törvény tettességre vonatkozó értelmező rendelkezése kimondta, hogy ha valamely kereskedelmi társaság vagy egyesület vagyona ellen nyitott csőd, a bűnösség az üzlet vezetésével megbízott azon személyeket terhelte, akik a büntetendő cselekményt elkövették.⁹

A területi korlátokra tekintettel jelen tanulmányban nem vizsgáljuk, csak utalunk arra, hogy már rövidebb idővel a Csemegi-kódex hatálybalépése után, *1881. évi csődtörvényünk* 265. és 266. §-ai büntető határozatok cím alatt két új vétséget állapítottak meg.¹⁰ A tényállások büntetni rendelik azt, aki a csődeljárás során koholt követelést jelent vagy jelentet be, valamint azt is, aki valamely hitelezőt vagy annak hozzátartozóját valamely határozat céljából megveszteget. A megvesztegetett szintén büntetendő.¹¹ *A csődtörvénybe foglalt büntetőhatározatok a büntetőkódex kiegészítését célozták.* Az indokolás utalt arra, hogy a büntető törvénykönyv csak azokról az esetekről intézkedik, amelyekben a közadósnak a hitelezők megkárosítására irányuló cselekményei nyilvánulnak meg. A korabeli irodalom szükségesnek látta hangsúlyozni, hogy a cselekmények kapcsán a büntetőtörvény általános része alkalmazandó, az eljárás pedig nem a csődbíróság, hanem a büntetőbíróság hatáskörébe tartozik.¹²

A csődön kívüli kényszeregyességről és a csődtörvény egyes rendelkezéseinek módosításáról szóló 1916. évi V. törvény cikk a csődtörvény büntetőjogi tárgyú 265.

illetve az érintett publikum előtt vannak, közelebb magához a bázikus hiteljogi jelenséghez. E nézet képviselői sok esetben azt a gondolatmenetet követik, hogy a büntetendő bukás jogi tárgya a fides publica, a közhitel, továbbá a hitel a kereskedelmi élet sine qua nonja, a büntetővédelem tehát ilyen értelemben a kereskedők világát szolgálja. Lásd ZÖLDY (1930) 6–9. o.

⁶ ANGYAL (1929) 151. o.

⁷ *Zöldy Mikós* e kérdést összefüggésben állónak látja a védett jogi tárgyat illetően elfoglalt állásponttal is. Ha ugyanis elfogadjuk azt a felfogást, hogy a fizetőképтелenséghez kapcsolódó bűncselekmények a vagyoni jogokat veszélyeztetik, az egyenlő elbánás elve követeli azt, hogy e vagyon elleni támadások bárki részéről ily vonatkozásban egyforma megtorlásban részesüljenek. ZÖLDY (1930) 10. o.

⁸ Lásd még GULA (2013a) 91–121. o.

⁹ 1878. évi V. tc. 417. §

¹⁰ 1881. évi XVII. törvénycikk

¹¹ BALÁS (1901) 125. o.

¹² APÁTHY (1888) 197. o.

és 266. §-ait hatályon kívül helyezte, ez azonban nem jelentette az imént tárgyalt cselekmények dekriminalizálását. A törvény részben módosított tartalommal újr szabályozta a hitelezők megvesztegetésének vétségét, a koholt követelés bejelentésének vétségét, és további büntetőintézkedéseket is tartalmazott arra nézve, hogy egyes csődhöz kapcsolódó cselekmények a csalásra, illetve a hűtlen kezelésre vonatkozó rendelkezések alapján ítélandók meg.

A csőddel kapcsolatos további büntetőjogi rendelkezéseket találhatunk a *Pénzügyi Központról szóló 1920. évi XXXVII. törvénycikkben*, valamint a *biztosító magánvállalatok állami felügyeletéről és egyes közhiteli kérdések rendezéséről szóló 1923. évi VIII. törvénycikkben*.

A *hitelsértésről szóló 1932. évi IX. törvénycikk* (Hs.) hatályon kívül helyezte a Csemegi-kódex csalárd és vétkes bukásra vonatkozó rendelkezéseit, valamint a csődhöz kapcsolódó – a korábbiakban tárgyalt – további deliktumokat¹³, és a Btk. XXXV. fejezetének helyébe *A hitelezőket károsító cselekmények* cím alatt új rendelkezéseket iktatott be.¹⁴ A jogalkotó célja a miniszteri indokolás szerint az volt, hogy „egyes rendszerbe foglalja a hitelezőket károsító azokat a cselekményeket, amelyeket az eladdig fennállott jogunk részint a Btk-ban, részint külön törvényekben a csaláshoz hasonló bűncselekményekként, vagy csalárd, illetőleg vétkes bukásként büntetett, s e rendelkezéseket a Btk. Különös Részének XXXV. fejezete helyébe tegye, hogy ott együtt lehessen megtalálni a hitelezők kijátszásának büntetőjogi szabályait, akár van csőd, kényszeregyességi vagy kényszerfelszámolási eljárás, akár nincs”. Úgy látták, hogy a gyakorlatban nem vált be az a szabályozás, amely a csalárd és vétkes bukás büntethetőségét a csődnyitáshoz kötötte.¹⁵ A hitelsértésről szóló törvény több, a hitelezőket károsító bűncselekményi tényállást is konstruált önálló megnevezés vagy cím nélkül. A törvényben írt deliktumokat tartalmuk alapján az alábbiak szerint különíthetjük el: hitelsértés büntette (Hs. 1. §); hitelsértés vétsége (Hs. 4. §); hitelező által elkövetett passzív vesztegetés (Hs. 9. §); koholt követelés érvényesítése (Hs. 10. §); az adós vagyonának kezelésével megbízottak visszaélései (Hs. 11. §). A hitelezőket károsító egyes cselekményeket tehát elkövethette az adós, illetve a vagyonának kezelője, a hitelező, s végül harmadik személy, az álhitelező.¹⁶ A hitelsértés büntetettét az adós

¹³ A hitelsértésről szóló törvény hatályon kívül helyezte az 1878. évi Btk. 386., 387., 414–417. §-ait, továbbá az 1916. évi V. tc. 2–5. §-ait, az 1920. évi XXXVII. tc. 12. § (3) bekezdését, valamint az 1923. évi VIII. tc. 10. §-át.

¹⁴ E szabályok nemcsak helyettesítették a hatályon kívül helyezett törvényi rendelkezéseket, hanem tágabb, általánosabb megfogalmazást adva minden olyan magatartást szankcionáltak, amely a hitelezők kijátszására irányult. FEJES – SZABÓ (1990) 15. o.

¹⁵ Már 1928-ban a XIII. Országos Jogászggyűlés elvi érveléssel mondta ki, hogy „a büntető intézkedések a fizetőképzetlenségek azon eseteire is kiterjesztessenek, amelyekben csőd nem nyitattott. Rámutattak arra, hogy a magyar bírói gyakorlat az alaki csőd mellett az anyagi fizetőképzetlenséget, mint e bűncselekmény-csoport megállapításának sine qua nonját eddig is megkívánta. Elképzelhető továbbá, hogy a csődnyitás az adóstól független körülmények folytán marad el. Az alaki csőd joghatályának fenntartása a tényállás konstrukciója szempontjából sem nem gyakorlatias, sem nem igazságos. A vagyonbukási bűncselekmények sikeres, egyenlő és biztos megtorlási lehetőségének gátját képezheti. A hitelező megbocsátása az állami büntetőigény halálát is jelentheti. Az eltérő álláspont viszont azt hangoztatta, hogy az alaki csőd mellözése folytán a szabályozás túl szigorú.” ZÖLDY (1930) 79–80., 127–128. o. 1929-ben el is készült a törvényjavaslat, amely azonban számos ponton érdemi eltérést mutat az elfogadott törvénytől.

¹⁶ FEHÉRVÁRY (1936) 174. o.

követi el, ha kielégítési alapul szolgáló vagyont a valóságban vagy színlegesen jogtalanul csökkenti, vagy hitelezője részére hozzáférhetlenné teszi, és ezzel egy vagy több hitelezőjének kielégítését szándékosan meghiúsítja vagy csorbítja. Hitelsértés vétsége valósul meg, ha az adós egy vagy több hitelezőjének kielégítését gondatlanságból hiúsítja meg vagy csorbítja azzal, hogy nyilvánvaló pazarlása vagy nagymértékben hanyag vagy nagymértékben könnyelmű üzletvitele, illetőleg gazdálkodása következtében fizetéseképtelenné vált. A hitelezők megvesztegetése vonatkozásában – a korábbi szabályozástól eltérően – a gyakorlati célszerűsége és az 1898. évi német csődtörvényre is hivatkozással úgy látták, hogy *az aktív vesztegetést indokolt büntetlenül hagyni.*

Mint ismeretes, a Csemegi-kódex *a második világháborút követően* is hatályban maradt, a hitelsértésre vonatkozó korábbi szabályok tehát még tovább éltek, de fokozatosan megjelentek az állami és a társadalmi tulajdon kiemelt védelmét biztosító normák, a tervgazdálkodás során megvalósítható „hitelsértések” különböző formái. A Csemegi-kódex magántulajdonon alapuló hitelkapcsolatok védelmére irányuló büntetőjogi rendelkezései a társadalmi és gazdasági viszonyok alapvető változása folytán szerepüket már kevésbé tudták betölteni. Korábbi csődtörvényünket, az *1881. évi XVII. törvénycikket* hatályon kívül helyezték, és helyébe formailag semmilyen szabályozás nem lépett azon ideológiai elv alapján, hogy a csőd mint gazdasági jelenség kizárólag a tőkés gazdaságokra jellemző, szocialista viszonyok között csőd nem fordulhat elő.¹⁷ A direkt tervutasításon alapuló gazdaságirányítási rendszernek nem volt szüksége a csődjog intézményére, a gazdálkodó szervezetek piaccal való kapcsolata ugyanis megszűnt.¹⁸

XIII.1.3. A CSŐDBŰNTETT ÉS A CSŐDBŰNCSELEKMÉNY AZ 1978. ÉVI BTK.-BAN

A második magyar büntető törvénykönyv, az *1961. évi V. törvény*, majd az *1978. évi Btk.* szabályozott olyan tényállásokat, amelyek közvetlenül vagy közvetve kapcsolatba hozhatók a hitelezői érdekek védelmével, szorosan a témánkhöz tartozó csődbűncselekmények azonban a fentebb ismertetett okokra is tekintettel csak 1992-ben jelentek meg újra büntetőjogunkban.

A bűncselekményt – hosszabb szünet után – csődbűntett megnevezéssel az 1978. évi Btk.-ba iktató *1992. évi XIII. törvény* indokolása kiemeli, hogy a piacgazdaság működőképességéhez hozzátartozik a hitelek igénybevétele, s a hitelnyújtás biztonságát érintő visszaélés valamennyi formáját szankcionálni kell. A törvény *a csőd-eljárásról, a felszámolási eljárásról és a végelszámolásról szóló 1991. évi XLIX. törvény (Csődtv.)* rendelkezéseivel összhangban fogalmazott meg új tényállásokat. Az újonnan beiktatott két bűncselekmény a csődbűntett és a hitelező jogtalan előnyben részesítése volt. A miniszeri indokolás szerint e tényállások a hitelezőket védik abból

¹⁷ TÓTH – TÖRÖK (2001) 58. o.

¹⁸ JUHÁSZ (2006) 15. o.

kiindulva, hogy ha az adós fizetése képtelen helyzetbe jut, köteles a kielégítés alapjául szolgáló vagyonát a hitelezők érdekében megóvni. A bűncselekmények alkalmazhatósága – hasonlóan a Csemegi-kódexhez, de eltérően a Hs.-től – a csőd- és a felszámolási eljáráshoz kapcsolódott.¹⁹ Az 1992. évi XIII. törvény a csődbüntett három alapesetét szabályozta [290. § (1) bek., (3) bek. és (5) bek.]. Az (1) bekezdés esetén az adós gazdasági tevékenysége körében fizetése képtelen helyzetbe került, s az elkövető e helyzet tudatában fejtette ki tényállásszerű fedezetelvonó tetteit, amelyek eredménye, hogy a hitelezők kielégítését akár részlegesen megghiúsítja.²⁰ A bűncselekmény *második alapesete* az elkövetési magatartások és az eredmény tekintetében sem tér el az imént tárgyalt esettől. Az elkövetés ideje, az ok-okozati összefüggés szempontjából azonban lényegi a különbség, ez esetben ugyanis az elkövető előbb fejtje ki a tényállásszerű elkövetési magatartások valamelyikét, s ezzel idézi elő a fizetése képtelenséget, illetve hiúsítja meg a hitelezők kielégítését.²¹ Az (5) bekezdésben szabályozott „*adminisztratív csődbüntett*” az előzőektől eltérő cselekményt kriminalizált. Csak a felszámolás elrendelését követően volt megvalósítható a törvényben előírt számviteli és egyéb kötelezettségek megszegésével, eredménye pedig a felszámolás eredményének legalább részleges megghiúsítása. (Közvetve természetesen a hitelezői érdekeket is sértette a bűncselekmény, hisz a felszámolási eljárás célja, hogy a fizetése képtelen adós jogutód nélküli megszüntetése során a hitelezők a Csődtv.-ben meghatározott módon kielégítést nyerjenek.)²² Az első két alapesetben *objektív büntethetőségi feltételként* került megfogalmazásra, hogy a csődeljárást vagy a felszámolási eljárást megindítsák, illetve ennek hiányában is büntethető, ha a csőd vagy a felszámolási eljárás iránti kérelem előterjesztését kötelezően írta elő a törvény, ám ezt elmulasztották.²³ Más megközelítés szerint négy alapeset különíthető el, mert a 291. § (1) bekezdésében szabályozott hitelező jogtalan előnyben részesítésének vétsége valójában a csődbűncselekmény negyedik alapesetének tekintendő. E megközelítés is szükségesnek látja rögzíteni, hogy a négy alapeset tárgyi súlya nem azonos, a hitelezői érdekek sérelme eltérő sikokban jelentkezik. A legsúlyosabb az (1) és (3)

¹⁹ A csődeljárás és a felszámolási eljárás 1991. évi XLIX. törvényben meghatározott fogalma jelentősen eltér a hagyományos magyar csődjogi terminológiától.

²⁰ 290. § (1) Aki a gazdasági tevékenysége körében bekövetkezett fizetése képtelensége esetén

a) a tartozása fedezetül szolgáló vagyont elrejt, eltitkolja, megrongálja, megsemmisíti, használhatatlanná teszi,

b) színlelt ügyletet köt, vagy kétes követelést ismer el,

c) az ésszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétes módon veszteséges üzletbe kezd, azt tovább folytatja,

d) az ésszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétesen vagyonát más módon ténylegesen vagy színleg csökkenti, és ezzel a hitelezői kielégítését részben vagy egészben megghiúsítja,

büntettet követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

²¹ 290. § (3) Aki a hitelezői kielégítését részben vagy egészben azáltal hiúsítja meg, hogy a fizetése képtelenné válást vagy annak látszatát az (1) bekezdésben írt magatartások valamelyikével idézi elő, büntettet követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

²² 290. § (5) Aki a felszámolás elrendelését követően a jogszabályban előírt beszámolási, leltárkészítési vagy egyéb tájékoztatási kötelezettségének nem tesz eleget, és ezzel a felszámolás eredményét részben vagy egészben megghiúsítja, büntettet követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

²³ Az 1996. évi LII. törvény a Csődtv. módosítására, a csődeljárás iránti kérelem előterjesztésére irányuló kötelezettség megszüntetésére tekintettel az objektív büntethetőségi feltétel körében a vonatkozó szövegrészt hatályon kívül helyezte.

bekezdés szerint csődbüntett, mert közvetlen vagyonesztéssel, a fedezet elvonásával (vagy annak látszatával) jár, és ezáltal az összes hitelező érdekét sérti. A felszámolás eredményének megghiúsításával járó csődbüntett már enyhébb, mert közvetlenül nem jár vagyonesztéssel, de szintén az összes hitelező érdekét sérti. A legenyhébb a hitelező jogtalan előnyben részesítése, mivel nem jár vagyonesztéssel, és nem sérti az összes hitelező érdekét.²⁴

A *2007. évi XXVII. törvény*²⁵ a megváltozott jogi környezethez igazodva és a gyakorlati tapasztalatok figyelembevételével jelentős mértékben újrafogalmazta a tényállást, megváltoztatva annak elnevezését is. *A módosítás fontosabb elemei*²⁶ az alábbiakban foglalhatók össze:

1. A bűncselekmény megnevezése csődbüntettről csődbűncselekményre változott, mivel a deliktum a korábbiaktól eltérően immár vétségi alakzatot is tartalmazott.
2. A módosítás egy új – álláspontom szerint szükségtelen – büntetti alakzatot vezetett be, a vétkes gazdálkodást, amely fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzetben is elkövethető.
3. Változott a tényállás szerkezeti felépítése, amelynek során a kronológiai és logikai sorrendnek megfelelően a törvény elsőként a vétkes gazdálkodást, majd a család bukást, és végül a fedezetelvonó csődbüntettet szabályozta, mindháromra közös minősített esetet meghatározva.
4. Az objektív büntethetőségi feltételt pontosította, a büntethetőség körét szűkítette. A felszámolási eljárás megindítása helyett a felszámolás elrendelését követelte meg objektív büntethetőségi feltételként abból a helyes kiindulási pontból következően, hogy alaptalan felszámolási kérelem ne teremtse meg a büntethetőséget.
5. A hitelező jogtalan előnyben részesítésének vétségét – amely korábban önálló bűncselekmény volt – beépítette a tényállásba, egyidejűleg módosítva is azt.
6. Az adminisztratív csődbüntettet a jogalkotó kiemelte a csődbűncselekmények köréből, és a számvitel rendjének megsértése tényállásának keretében, annak önálló alakzataként – részben eltérő tartalommal – szabályozta.²⁷

XIII.2. A HATÁLYOS SZABÁLYOZÁS BEMUTATÁSA

Hatályos büntetőtörvényünk, a *Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény* (Btk.) a csődbűncselekmény négy alapesetét szabályozza:

- Fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzetben elkövetett csődbűncselekmény [Btk. 404. § (1) bek.].

²⁴ BELOVICS – MOLNÁR – SINKU (2005) 441. o.

²⁵ 2007. évi XXVII. törvény a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény és más büntetőjogi tárgyú törvények módosításáról.

²⁶ Lásd GULA (2009) 80–95. o.

²⁷ A 2011. évi CL. törvény végül a felszámolás elrendelését követően elkövetett számvitel rendjének megsértését (korábban „adminisztratív csődbüntett”) dekriminalizálta.

- Fizetése képtelenséget előidéző csődbűncselekmény [Btk. 404. § (2) bek. a) pont].
- Fizetése képtelen helyzetben elkövetett csődbűncselekmény [Btk. 404. § (2) bek. b) pont].
- Hitelező jogtalan előnyben részesítésével elkövetett csődbűncselekmény [Btk. 404. § (4) bek.].

1. Az (1) bekezdés esetén a gazdálkodó szervezet fizetése képtelenséggel fenyegető helyzetbe kerül, s az elkövető e helyzet tudatában fejti ki tényállásszerű fedezetelvonó tetteit, a vagyont ténylegesen vagy színleg csökkenti, s ezzel a hitelezői kielégítést akár részlegesen megghiúsítja (*fizetése képtelenséggel fenyegető helyzetben elkövetett csődbűncselekmény*).²⁸

2. A bűncselekmény második alapesetében [404. § (2) bek. a) pont] az elkövető előbb fejti ki a tényállásszerű elkövetési magatartások valamelyikét, s ezzel idézi elő a fizetése képtelenséget vagy annak látszatát, illetve hiúsítja meg – legalább részben – a hitelező(k) kielégítését. (Az irodalomban csalárd bukásként is jellemzett alakzat, *fizetése képtelenséget előidéző csődbűncselekmény*).

3. A (2) bekezdés b) pontjában írt deliktum esetén az adós fizetése képtelen helyzetben tanúsított fedezetelvonó magatartások hiúsítják meg legalább részlegesen a hitelezői kielégítést (*fizetése képtelen helyzetben elkövetett csődbűncselekmény*).²⁹

4. A csődbűncselekmény legenyhébb alakzata csak a felszámolás elrendelését követően valósítható meg, lényege a Csódtv. szerinti kielégítési sorrend megsértésével valamely hitelező előnyben részesítése (*hitelező jogtalan előnyben részesítésével elkövetett csődbűncselekmény*).³⁰

A tényállás szerkezetét áttekintve rögzítendő még, hogy a (3) bekezdés az első három alapesetre nézve közös minősítő körülményeket állapít meg³¹, az (5) bekezdés pedig fizetése képtelenségi eljárásokhoz kapcsolja a csődbűncselekményért való büntet-

²⁸ Btk. 404. § (1) Aki a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló törvény hatálya alá tartozó gazdálkodó szervezet fizetése képtelenséggel fenyegető helyzete esetén

a) a vagyon vagy annak egy része elrejtésével, eltitkolásával, megrongálásával, megsemmisítésével, használhatatlanná tételével,

b) színlelt ügylet kötésével vagy kétes követelés elismerésével, vagy

c) az ésszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétes más módon a gazdálkodó szervezet vagyont ténylegesen vagy színleg csökkenti, és ezzel a hitelező vagy a hitelezők kielégítését részben vagy egészben megghiúsítja, büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

²⁹ 404. § (2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló törvény hatálya alá tartozó gazdálkodó szervezet

a) fizetése képtelenné válását vagy annak látszatát az (1) bekezdésben meghatározott magatartások valamelyikével idézi elő, és ezzel vagy

b) fizetése képtelensége esetén az (1) bekezdésben meghatározott magatartások valamelyikével a hitelező vagy a hitelezők kielégítését részben vagy egészben megghiúsítja.

³⁰ 404. § (4) Aki a felszámolás elrendelését követően valamely hitelezőjét a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló törvényben meghatározott kielégítési sorrend megsértésével előnyben részesíti, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

³¹ 404. § (3) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) a csődbűncselekményt stratégiaiul kiemelt jelentőségű gazdálkodó szervezetre nézve követik el, vagy b) a tényleges vagy színlelt vagyonszökkenés mértéke különösen jelentős.

hetőséget, objektív büntethetőségi feltételt szabályoz³². A 404. § (6) bekezdése a tetességre vonatkozó speciális rendelkezést tartalmaz.³³

A „*feljelentés elmulasztása a felszámolási eljárásban*” megnevezésű bűncselekményt a 2012. évi Btk. eredetileg nem tartalmazta, a 2012. évi CCXXIII. törvény egészítette ki e tényállással. A törvény indokolása utal arra, hogy a *csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény* 33. § (4) bekezdése szerint a felszámoló a tudomására jutott bűncselekményt – ha az elkövető ismert, annak megjelölésével – köteles az eljárás lefolytatására illetékes hatóságnak írásban bejelenteni. A felszámolási eljárás során jellemzően a számvitel rendje megsértésének bűncselekménye és a csődbűncselekmény jut a felszámoló tudomására. A jogalkotó álláspontja szerint a felszámolási eljárások eredményes lefolytatásának biztosítása, a hitelezők érdekének fokozottabb védelme indokoltá teszi, hogy büntetendő legyen, ha e két bűncselekmény valamelyikére utaló hitelt érdemlő adatok birtokába jutó felszámoló a feljelentési kötelezettségét szándékosan elmulasztja.³⁴

XIII.3. A HATÁLYOS SZABÁLYOZÁS ELEMZÉSE ÉS ÉRTÉKELÉSE

A 2012. évi Btk. indokolása a csődbűncselekmény újraszabályozásáról ír, és valóban történt több változás a tényállást illetően, a bűncselekmény vonatkozásában felmerülő problémákat azonban a törvény nem oldotta meg, újraszabályozásról valójában nem beszélhetünk. Az új Btk. ugyanakkor új problémákat is hozott.

A korábban írtak alapján megállapítható, hogy a Btk. a továbbiakban is *fenntartja* a csődbűncselekmény négy alapeseti fordulatót, és az első három alapesethez kapcsolódóan minősítő körülményeket értékel. Eltérő jogszabályszerkesztési megoldással, de fennmaradt az objektív büntethetőségi feltétel, és a speciális alanyiságra vonatkozó értelmező rendelkezés is.

A *változásokat* számba véve a törvény mellőzi a vagyon vonatkozásában a „*tartozása fedezetéül szolgáló*” kifejezést, hivatkozással arra, hogy a gazdálkodó szervezet vagyona az erre irányuló külön jognyilatkozat nélkül is a tartozás fedezetéül szolgál. Ez utóbbi megállapítás helyes ugyan, de nem indokolja a törvény e szövegrészének mellőzését. A szakirodalomban már eddig is érték kifogások a tényállás szövegezését amiatt, hogy nem kellő egyértelműséggel fogalmazza meg: a bűncselekmény elkövetési tárgyaként a gazdálkodó szervezet és nem az elkövető vagyona tekintendő.

Egyet lehet érteni a törvény azon megoldásával, amely az *észszerű gazdálkodás követelményével ellentétes*, korábban több pontban szabályozott különböző magatartásokat az egyszerűsítés jegyében összevonja.

³² 404. § (5) Az (1)–(3) bekezdésében meghatározott bűncselekmény akkor büntethető, ha

a) a csődeljárást megindították,

b) a felszámolást, kényszerterelési, illetve kényszer-végelszámolási eljárást elrendelték, vagy

c) a felszámolási eljárás megindítása törvény kötelező rendelkezése ellenére nem történt meg.

³³ 404. § (6) A csődbűncselekményt tettesként az követheti el, aki az adós gazdálkodó szervezet vagyonnal vagy annak egy részével rendelkezni jogosult, vagy arra lehetősége van, akkor is, ha a vagyonnal történő rendelkezés alapjául szolgáló jogügylet érvénytelen.

³⁴ A vizsgált bűncselekmények részletes dogmatikai elemzését lásd GULA (2013b) 635–645. o.

A *minősített eset* változtatásának indokaként a jogalkotó azt jelöli meg, hogy a gazdasági életben súlyos következményekkel járó csődbűncselekmény megállapíthatóságára nézve a bírói gyakorlat nem alakított ki olyan mércét, amely zsinórmértékül szolgálhatna – arra az indoklás is utal, hogy a szakirodalom ezt megtette. Helyeselhető törekvés, hogy a törvény objektív körülményeket kíván megjelölni a minősített esetek megállapításának feltételéül, egyrészt az elvont vagyontömeg mértékére, másrészt pedig a stratégiaileg kiemelt jelentőségű gazdálkodó szervezetekre tekintettel.

Érdemes azonban felhívni a figyelmet arra, hogy a vagyonszökkenés – az 1978. évi Btk. 2007. évi módosítása óta és az új Btk. alapján is – csak az első alapesetnek explicit tényállási eleme, a második és harmadik alapesetnek nem.

A másik minősített eset vonatkozásában utalni kell arra, hogy a kormány rendeletben határozza meg, hogy mely társaságot tekint stratégiaileg kiemelt jelentőségűnek. Ez történhet a fizetéseképtelenségi eljárást megelőzően, de annak tartama alatt is. A bűncselekmény minősített esete értelemszerűen csak akkor kerülhet megállapításra, ha a gazdálkodó szervezet stratégiaileg kiemelt jelentőségűnek nyilvánítása után követték el.

A változás érinti továbbá a csődbűncselekmény *tettesére vonatkozó értelmező rendelkezést*. A 2012. évi Btk. új eleme, hogy a korábbi szabályozástól eltérően már nemcsak a vagyonnal rendelkezni jogosult követheti el tettesként a cselekményt, hanem az is, akinek a rendelkezésre lehetősége van. Az indoklás szerint ezzel a törvény „a büntetési feltétel körét kibővítve nevesíti azt az esetet is, amikor a vagyonnal jogszerűen már nem rendelkezhet a tulajdonos cégképviselő, de erre lehetősége van”. A módosítás indoklása és a törvény szövege azonban nincs összhangban egymással. Az indoklás szakmai színvonala is számos kívánnivalót hagy maga után (a büntetési feltétel körének bővítésére utalás, a tulajdonos cégképviselő fogalom használata), ennél komolyabb probléma azonban, hogy a törvény szövege valójában megszünteti a bűncselekmény vonatkozásában ez ideig megkívánt speciális alanyiságot, a tettességre vonatkozó értelmező rendelkezés ily módon értelmét veszti. A jogalkotói szándék – az indoklásból kitűnően – nem erre irányult. A gyakorlat a bűncselekményt a továbbiakban is *delictum proprium*ként kezeli, az új Btk. indoklásában irtaknak megfelelően kibővített speciális alanyi körrel. A tettességre vonatkozó új törvényi rendelkezés – az indoklásnak megfelelő – módosítása azonban szükségesnek látszik.

Kisebb mértékben változott az *objektív büntetési feltételek* köre, a háttérjogszabályok rendelkezéseire figyelemmel a törvény – helyeselhetően – kiegészült a kényszertörlési és a kényszer-végelszámolási eljárás elrendelésével.

A „*feljelentés elmulasztása a felszámolási eljárásban*” megnevezésű bűncselekmény vonatkozásában problémát jelent, hogy a törvény szövege szerint a bűncselekmény tettese a felszámoló. A tényállás háttérnormáját jelentő Csődtv. 27/A. §-a szerint azonban a felszámoló csak szervezet lehet, mely szervezet a felszámolás lefolytatására felszámolóbiztos jelöl ki. A magyar büntetőjogban bűncselekmény alanyává szervezet, jogi személy nyilvánvalóan nem válhat, ezen nem változtat a jogi személyekkel szemben alkalmazható intézkedések rendszere sem. Ennek alapján a tényállás módosítása – tettesként a felszámoló helyett a felszámolóbiztos megjelölése – indokolt.

XIII.4. DE LEGE FERENDA JAVASLATOK

A büntetőjog-tudomány természetesen az új Btk. megalkotását követően sem mondhat le arról, hogy saját eszközeivel a szabályozás továbbgondolására is ösztönözzön. Az eddig irtakon kívül vegyünk számba néhány továbbgondolásra érdemes kérdéskört!

XIII.4.1. A CSŐDBŰNCSELEKMÉNYEK JOGFORRÁSI HELYE, ELHELYEZÉSÜK A BÜNTETŐKÓDEX RENDSZERÉBEN

1. *A csődbűncselekmények jogforrása helye* – a büntetőkódexben, vagy szaktörvényben való elhelyezése – tárgyában a Btk. előkészítése során lefolyt polémia³⁵ nem új keletű, már a Csemegi-kódex megalkotása során felmerültek egymásnak ellentmondó nézetek.

Nem vitatva, hogy mind a magyar büntetőjog történetében, mind nemzetközi összehasonlításban találunk példákat a szaktörvényekben történő szabályozásra, tradicionális és garanciális szempontból egyaránt e bűncselekmények büntető törvénykönyvben történő elhelyezése látszik helyesebbnek.

Helyes tehát az új Btk. vonatkozásában az egységes (egy törvényben való) szabályozás fenntartása.

2. Kifogásolható azonban az új Btk. szerkezeti felépítése, *a csődbűncselekmények elhelyezése a kódex rendszerében*. A törvény XLI. fejezetében, „A gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények” között lelhetjük fel e deliktumokat.

A *2012. évi Btk.* Különös Része harminchárom fejezetből áll, a fejezeteken belül címekre tagolás nem érvényesül, az egyes bűncselekmények önálló megnevezést kapnak. A jogalkotó a Különös Részben a korábbinál több, azonban kisebb terjedelmű fejezetet kívánt kialakítani, azzal a célkitűzéssel, hogy az egy fejezet alá tartozó bűncselekmények a védett jogtárgy alapján szorosabb kapcsolatban álljanak.

A magam részéről úgy ítélem meg, hogy a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekményeket szabályozó fejezetbe foglalt cselekmények e kívánalomnak kevéssé felelnek meg, a jogi tárgyak eltérőek. A fejezet 12 bűncselekményt foglal magában, a törvény indokolása is rögzíti, hogy a gazdálkodás rendjét, a hitelezői érdekek sérelmét, valamint a gazdálkodási kötelelességeket sértő bűncselekményeket foglalja össze. *A hitelezőket károsító bűncselekmények elhelyezését* önálló fejezetben látom célszerűnek.

E megközelítésnek vannak történelmi gyökerei hazánkban, a Csemegi-kódex e bűncselekményi kört önálló fejezetben szabályozta (csalárd és vétkes bukás, majd a hitelezőket károsító cselekmények). A sok esetben mintául szolgáló német Btk. a fizetésképtelenségi bűncselekményeket szintén önálló fejezetben tartalmazza, de az osztrák Btk.-ban is jól elkülöníthető e deliktumok köre. A törvény áttekinthetősége, a védett jogtárgy szerinti kellő differenciálás is ezt a megoldást támasztja alá.

³⁵ E bűncselekmények szakmai törvényben történő szabályozása mellett érvelt például *Wiener A. Imre*. WIENER (2001) 18. o.

XIII.4.2. A BÜNTETENDŐ CSELEKMÉNYEK

Érdemes arra is utalni, hogy a régi magyar büntetőjog, de más európai országok (például Anglia, Németország, Ausztria) joga is a csődbűncselekmények hazainál differenciáltabb rendszerét értékeli, amelyek a *csődbűncselekmények lehetséges körének* hazai kialakításához – természetesen összhangban a mai magyar büntetőjogi dogmatikával – segítséget nyújthatnak.

Büntetendő magatartásként jelennek meg például a hitelezők szavazati joggal kapcsolatos visszaélései, a hitelező megvesztegetése, a fizetéképtelenségi eljárás egyéb közreműködőinek megvesztegetése, a koholt követelés érvényesítése. A könyvviteli kötelezettség megszegésével kapcsolatos magatartások, kívülálló személyek tettesi felelősségét megalapozó egyes tényállások³⁶, sőt az angol jog szerint az is büntetendő, ha a nem mentesített bankrupt a hitelező tájékoztatása nélkül vesz fel hitelt, vagy más név alatt vállalkozásba kezd, vagy bizonyos vagyonnal megszökik Angliából és Walesből³⁷.

Hazánkban is gyakran szembesülünk olyan cselekményekkel, amelyek a hatályos jog keretei között megfelelően nem értékelhetők. Angliában önálló tényállás vonatkozik például – a gyakorlatban nálunk is tapasztalt – „főnix-szindróma”-nak nevezett jelenségre, amikor egy fizetéképtelen adós ellen felszámolási eljárás indul, majd rövid idő múlva újra feltűnik csaknem azonos névvel, tevékenységgel és vezetőkkel. Az újjászületett vállalkozás jogilag immár új entitás, amelyet nem kötnek a korábbi adósságok, és gyakran áron alul szerzi meg a másik társaság eszközeit a felszámolótól.³⁸

A „hitelező megvesztegetése” beiktatását indokolja egyebek mellett, hogy a vesztegetés hatályos tényállásai a büntetőjogi üldözést igénylő magatartások egy részét jelenleg nem képesek lefedni.

Ezzel szemben a csődbűncselekmény hatályos rendszerében a *fizetéképtelenséggel fenyegető helyzetben elkövetett csődbűncselekmény* szükségessége a csődbűncselekmény rendszerét megvizsgálva (tényállásszerű eredmény, objektív büntetheptőségi feltétel) megkérdőjelezhető. A tényállás bűnösségi szempontból is aggályos. A csődbűncselekmény szándékosan követhető el. Ugyanakkor a tényállás elemévé tették a fizetéképtelenséggel fenyegető helyzetet, amely a háttérnorma alapján akkor is megállapítható, ha a gazdálkodó szervezet vezetője „ésszerűen előre láthatta, hogy tartozásait az esedékességkor nem lesz képes kiegyenlíteni”. A büntetőjogi felelősséget szándékos bűncselekmény esetén nyilvánvalóan nem alapozhatja meg, ha pusztán előre láthatta volna az elkövető az eredményt. Mindezen körülmények alapján az a véleményem, hogy a *wrongful trading* jogintézményének jogrendszerünkbe történő teljes körű integrálására irányuló igyekezet – amely a társasági jog és a csődjog vonatkozásában kétségtelenül helytálló – egy szükségtelen büntetőjogi normát eredményezett.

³⁶ TRÖNDLE – FISCHER (2007) 1970. o.

³⁷ Insolvency Act 1986, s. 358.

³⁸ MURPHY (2004) 430. o.

XIII.4.3. AZ OBJEKTÍV BÜNTETHETŐSÉGI FELTÉTEL

Alapvető kérdés, hogy a csődbűncselekmények büntethetősége fizetési képtelenségi eljáráshoz kötődik-e, vagy attól függetlenné válik.

A 2012. évi Btk.-ban is fellelhető *objektív büntethetőségi feltétellel* az állam valójában bizonyos esetekben lemond olyan magatartások üldözéséről, amelyek önmagukban véve büntetést érdemelnének, azért, hogy a meggyengült vállalkozásokat e feltételek bekövetkezése előtt ne tegye ki a büntetőeljárással együtt járó egzisztenciális fenyegetésnek.

A Csemegi-kódex, a hatályos magyar és német Btk. alapján a büntethetőség valamely fizetési képtelenségi eljáráshoz kapcsolódik, az 1932. évi hitelsértési törvényünk és a hatályos osztrák Btk. szerint egyes bűncselekmények (hitelsértés, *Betrügerische Krida*³⁹) annak hiányában is megállapíthatóak.

A *Csemegi-kódex* kiindulópontja az volt, hogy büntetendő az adós, aki fizetési képtelen lett és vagyonára csőd nyitattott, ha bizonyos, a hitelezők érdekeit sértő vagy veszélyeztető cselekményeket követett el. Sem a fizetési képtelenség vagy csőd, sem az elkövetett visszaélések izoláltan nem alapozták meg a bűnösséget, csupán ezek meghatározott kapcsolata. A csődnitítás volt az a körülmény, amelynek folytán a potenciálisan bűnös cselekmény realiter is büntetendővé vált. Már a Csemegi-kódex indoklása utalt arra, hogy a törvény nem terjed ki azon terület egészére, amelyet átfognia szükséges lenne, nevezetesen azon személyekre, akikkel szemben csődnitítás nem történt, de fizetéseiket megszüntették, és egyébként a tényállásba illeszkedő magatartásokat követtek el annak érdekében, hogy hitelezőiket a követeléseikből való leengedésre kényszerítsék, vagy azokat egész követelésükre nézve csalárdul megkárosítsák. Úgy vélték azonban, hogy a büntetőtörvény a csődjogtól e körben teljesen nem szakadhat el.

Ezen a szemléleten alapvetően változtatott a *hitelsértésről szóló 1932. évi IX. törvény* cikk, amelynek 6. §-a úgy rendelkezett, hogy a törvény alkalmazása szempontjából közömbös, hogy az adós ellen csődöt, csődön kívüli kényszeregyezséget vagy kényszerfelszámolást elrendeltek-e, vagy sem. Úgy látták ugyanis, hogy a gyakorlatban nem vált be az a szabályozás, amely a csalárd és vétkes bukás büntethetőségét a csődnitításhoz kötötte. Érdemes azért rámutatnunk arra, hogy a hitelsértés büntette és vétsége megállapíthatósága valóban nem kapcsolódott a továbbiakban a likvidációs eljárás mozzanataihoz, a törvény által szabályozott hitelező által elkövetett passzív vesztegetés, illetve a koholt követelés érvényesítése azonban igen.

Tény, hogy az objektív büntethetőségi feltétel mellőzése a hitelezői érdekek védelmét elvileg jobban szolgálná, és hosszabb távon megfontolandó, de a büntetőjogi felelősség körének lényeges kiterjesztését jelenti.

A büntetőjog ultima ratio jellege a modern fizetési képtelenségi bűncselekmények esetén abban is megnyilvánul, hogy nem a csőd miatt, de csak csőd esetén kíván bizonyos hitelezői érdekeket sértő magatartások ellen fellépni.

³⁹ A bűncselekmény elnevezésének inkább történeti előzményei vannak, hiszen a csalárd magatartás nem szükségszerű tényállási elem, illetve a csőd eljárás megindítása sem tartozik a tényállási elemek közé. KIRCHBACHER – PRESSLAUER (2001) 156. §

Jelenleg indokoltnak látom az objektív büntethetőségi feltétel módosított tartalommal történő fenntartását.

Helyes volt ugyanis azon 2007. évi módosítás, amely alapján már nem a felszámolás megindítása, hanem elrendelése a büntethetőség objektív feltétele, így az alaptalan felszámolási kérelem nem teremti meg a büntethetőséget.

A felszámolásnál érvényesített gondolatmenetet azonban a csődeljárás vonatkozásában nem követte a jogalkotó. Ismeretes, hogy a reorganizációt szolgáló csődeljárás kevésbé funkcionál. Az adósok csődkerési hajlandóságát egyebek mellett az sem befolyásolja kedvezően, ha saját kérelmük nyitja meg a büntethetőséget. Indokolt lehetne a csődeljárásban is a megindításnál későbbi időpontban meghatározni a büntethetőségi feltételt.⁴⁰

XIII.4.4. A CSŐDBŰNCSELEKMÉNYEK ALANYI KÖRE

A csődbűncselekmény és a feljelentés elmulasztása a felszámolási eljárásban *tettesére* vonatkozó hatályos törvényi rendelkezések módosításának indokoltságáról korábban már szóltunk.

Lényeges kérdés továbbá, hogy a jövőben a csődbűncselekmények továbbra is kizárólag a Csődtv. hatálya alá tartozó gazdálkodó szervezetekhez kötődnek-e, vagy az angol, német, osztrák stb. jogokban régóta ismert, s a közelmúltban a magyar jogba is bevezetett ún. magáncsőd⁴¹ kihatással legyen-e a fizetéseképtelenségi bűncselekményért *felelősségre vonható személyek* körére.

A magyar büntetőjogban *a csődületről szóló 1840. évi XXII. törvénycikk* szerinti hamis bukás alanya bárki lehetett, egyes a törvényben megjelölt elkövetési magatartások vonatkozásában azonban csak a kereskedők, illetve gyárosok válhattak a bűncselekmény tettesévé. Maga a csődtörvény hatálya értelemszerű eltérésekkel ugyanis a természetes személyekre is kiterjedt. A vétkes bukás tettese azonban csak kereskedő lehetett. *Csemegi Károly* is úgy foglalt állást, hogy nincs különbség a hitelezők jogos követeléseinek dolossus kijátszásában, ha ezt kereskedő, vagy ha nem kereskedő követi el.

Az angol fizetéseképtelenségi törvény szerkezetileg is elkülönítve külön fejezetekben szabályozza a gazdálkodó szervezetek fizetéseképtelenségéhez kapcsolódó deliktumokat, illetve az egyéni csődhöz kapcsolódó bűncselekményeket.

A német jogban ilyen kategorikus elkülönítéssel nem találkozunk, a német btk. megoldása szerint egyes csődbűncselekményeket csak kereskedők követhetnek el.

A magyar büntetőjogban a csődbűncselekmény csak a Csődtv. hatálya alá tartozó gazdálkodó szervezet keretében történő elkövetés esetén alkalmazható, természetes személyre, de még az egyéni vállalkozóra sem terjed ki a Csődtv. hatálya.

Átgondolást érdemel továbbá *a felügyeleti vagy ellenőrzési kötelezettség elmulasztásával megvalósuló vezetői büntetőjogi felelősség* e körben történő alkalmazásának lehetősége.

⁴⁰ Lásd még GULA (2011) 255–270. o.

⁴¹ 2015. évi CV. törvény a természetes személyek adósságrendezéséről.

Hatályos büntetőjogunkban a hivatali vesztegetés [Btk. 293. § (4)–(5) bekezdés] körében találunk ilyen rendelkezést, továbbá önálló tényállás a költségvetési csaláshoz kapcsolódó felügyeleti vagy ellenőrzési kötelezettség elmulasztása (Btk. 397. §). A két tényállás – az elkövetési magatartások hasonlósága mellett – érdemi eltéréseket is mutat.

A gazdasági vezetőknek a beosztottak bűncselekményéhez kapcsolódó felelősségét, az ún. vezetői büntetőjogi felelősséget a 2001. évi CXXI. törvény iktatta be büntetőjogunkba, jogalkalmazási gyakorlata azonban nem alakult ki. Így ellenérvként fogalmazható meg, hogy indokolt-e valójában nem funkcionáló jogintézmények alkalmazási körének kibővítése.

Felmerül ugyanakkor a kérdés, hogy következetesnek nevezhető-e az a büntetőpolitika, amely a jellemzően szervezetben elkövetett szándékos bűncselekmények közül csupán két cselekményre vonatkozóan tágítja ki a büntetőjog hatókörét a mulasztó vezetőre, míg súlyos szervezeti visszaélések soránál a gondatlan (esetenként a szándékos) vezetői mulasztás büntetlen marad.⁴²

A felelősségi alakzat megteremtésének pozitív vonása, hogy megfelelő ellenőrzési és felügyeleti rendszer kiépítésére ösztönzi a vezetőket a bűncselekmények megakadályozása érdekében.

Utalhatunk végül arra, hogy tételes jogunkban ugyan csak a 2001. évi CXXI. törvénnyel jelent meg a vezetőknek a beosztottak bűncselekményéhez kapcsolódó büntetőjogi felelőssége, de mintegy jogtörténeti, gondolati előzményként említhető, hogy a Hs. javaslata az üzlet vezetésével megbízott személyek felügyeleti vagy ellenőrzési kötelezettségének akár szándékos akár gondatlan elmulasztását a hitelezők érdekeit sértő bűncselekmények esetén vétségként büntetni kívánta.

A csődbűncselekmény *alanyi körét* vizsgálva⁴³ felmerülhet továbbá a vagyonfelügyelő, a felszámolóbiztos vonatkozásában speciális szabályok szükségessége, a helyi önkormányzatok adósságrendezési eljárásában kirendelt pénzügyi gondnok büntethetőségének megteremtése, a 2006. évi Csődtv. módosítással a magyar jogban is megjelent „árnyékvezető”⁴⁴ büntetőjogi felelőssége.

XIII.4.5. BŰNÖSSÉGI KÉRDÉSEK, BŰNTETÉSI TÉTELEK

1. Nézetem szerint helyes az a megközelítés, amely a csődbűncselekményeket alapvetően *szándékos* deliktumoknak tekinti. Mégis indokolt lehet szűk körben a gondatlan bűncselekmények büntethetőségének megteremtése is. Mind a régi magyar büntetőjogban, mind a hatályos német és osztrák jogban ismertek e cselekmények *gondatlan* alakzatai.

2. A bűncselekmények rendszerének kialakítását követően – a gyakorlati tapasztalatokra is figyelemmel – határozható meg a *büntetési tételek* adekvát rendszere.

⁴² Kis (2004) 333. o.

⁴³ Lásd GULA (2015) 204–220. o.

⁴⁴ Az angol jogban számos tényállás kifejezett rendelkezést tartalmaz az árnyékvezető (*shadow director*) büntetőjogi felelősségére nézve. Insolvency Act 1986, s. 206., s. 208. stb. Lásd még GULA (2008b).

A korábbi magyar büntetőjogi rendelkezésekkel összevetve azt láthatjuk, hogy hatályos büntetőkódexünk büntetési tételei meglehetősen szigorúnak tűnnek. (A Csemegi-kódex például három évig terjedő börtönnel büntetendő privilegizált esetet is ismert, ha az okozott kár bizonyos összeget nem haladott meg.) Ezt a megállapítást támasztja alá a büntetéskiszabási gyakorlat áttekintése is. Az új Btk. ezzel szemben a büntetési tételeket illetően mindössze annyi változást eszközölt, hogy a büntetési alakzatok büntetési tételének alsó határát egy évre emelte.

Összegzésként elmondható, hogy egy új büntető törvénykönyv megszületése szükségképpen számvetésre, értékelésre is késztet, s bár a csődbűncselekmények új szabályozásának egyes elemeivel egyet lehet érteni, nem csekély a továbbgondolást érdemlő és igénylő kérdések száma sem.⁴⁵

XIII.5. FELHASZNÁLT IRODALOM

- ANGYAL Pál (1929) *A magyar büntetőjog kézikönyve. 5. kötet. Okirathamisítás. Bélyeghamisítás. Védjegybitorlás. Csalárd és vétkes bukás.* Athenaeum, Budapest, 1929.
- APÁTHY István (1888) *A magyar csődjog rendszere II.* Az Eggenberger-féle Könyvkereskedés kiadása, Budapest, 1888.
- BALÁS Elemér (1901) *A magyar büntetőjog tankönyve.* Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest, 1901.
- BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor Miklós – SINKU Pál (szerk.) (2005) *Büntetőjog Különös Rész.* V. átdolgozott kiadás. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2005.
- Csemegi Károly művei II.* (1904) (szerk. Edvi Illés Károly – Gyomai Zsigmond). Franklin-Társulat, Budapest, 1904.
- FEHÉRVÁRY Jenő (1936) *Magyar anyagi büntetőjog kistükre.* Budai-Nyomda, Budapest, 1936.
- FEJES Péter – SZABÓ Sándor (1990) „A hitelezéssel kapcsolatos jogi szabályozás történeti áttekintése” *Ügyészségi Értesítő*, 1990/2.
- GULA József (2008a) „A csődbűncselekmények de lege ferenda” *Büntetőjogi Kodifikáció*, 2008/1. 9–25. o.
- GULA József (2008b) „Fizetéseképtelenségi bűncselekmények az angol jogban” In: *Publicationes Universitatis Miskolcensis. Sectio Juridica et Politica Tomus XXVI/2.* Miskolc University Press, Miskolc, 2008.
- GULA József (2009) „A csődbűncselekmények 2007-es újraszabályozásának értékelése” *Rendészeti Szemle*, 2009/7–8. 80–95. o.
- GULA József (2011) „A fizetéseképtelenségi eljárások és a fizetéseképtelenségi bűncselekmények kapcsolatának egyes aspektusai” In: *Tanulmányok Tóth Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére* (szerk. Gál István László). PTE ÁJK, Pécs, 2011.
- GULA József (2013a) „Csődjog és büntetőjog – a Csemegi-kódex tanulságai” In: *Tanulmányok a bűnügyi tudományok köréből* (szerk. Bragyova András). Miskolci Egyetem–Gazdász Elasztik Kft., Miskolc, 2013.

⁴⁵ Kodifikációs javaslataimat lásd részletesebben GULA (2008a) 9–25. o.

- GULA József (2013b) „A gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények” In: *Magyar Büntetőjog. Különös Rész* (szerk. Horváth Tibor – Lévay Miklós). Wolters Kluwer–CompLex Kiadó, Budapest, 2013.
- GULA József (2015) „A csődbűncselekmények alanyi körének meghatározása” In: *Ünnepi tanulmányok Bíró György professzor 60. születésnapjára* (szerk. Barzó Timea – Juhász Ágnes – Leszkoven László – Pusztahelyi Réka). Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért, Miskolc, 2015.
- JUHÁSZ László (2006) *A magyar fizetési képtelenségi jog kézikönyve*. Novotni Alapítvány, Miskolc, 2006.
- KAUTZ Gusztáv (1873) *A magyar büntető jog és eljárás tankönyve*. Eggenberger-féle Akadémiai Könyvkereskedés (Hoffmann és Molnár), Pest, 1873.
- KIRCHBACHER, Kurt – PRESSLAUER, Walter (2001) *Wiener Kommentar zum Strafgesetzbuch*. Manz, Wien, 2001.
- KIS Norbert (2004) „Gondolatok a bűnösségi elv hanyatlásáról” In: *Györgyi Kálmán ünnepi kötet* (szerk. Gellér Balázs). KJK-Kerszöv Kiadó, Budapest, 2004.
- MURPHY, Peter (ed.) (2004) *Blackstone's Criminal Practice*. Oxford, 2004.
- PAULER Tivadar (1870) *Büntetőjogtan II*. Kiadta Pfeifer Ferdinánd, Pest, 1870.
- TÓTH Mihály – TÖRÖK Gábor (2001) *Csődjog*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2001.
- TRÖNDLE, Herbert – FISCHER, Thomas (2007) *Strafgesetzbuch und Nebengesetze Kommentar*. C.H. Beck, München, 2007.
- WIENER A. Imre (2001) „A büntető törvénykönyv szerkezete” *Büntetőjogi Kodifikáció*, 2001/1. 12–18. o.
- ZÖLDY Miklós (1930) *A hitelezőket károsító bűncselekmények*. Tébe Kiadóvállalat, Budapest, 1930.